

zati viszonyokból következően egykor patakokkal körülvéve. (Ezek egy része ma belvízelvezető csatorna.) A lelőhelyet 1930 telén írségmunka keretében nagyméretű csatornákkal keresztülvágták, amikor is avar sírok kerültek elő. A szegedi múzeumból Móra Ferenc végzett leletmentést, aki megkutatta a mai betonúttól északi irányba eső ún. nyári út mintegy 50 m-es szakaszát, a „kövesút túloldalát” (ez a déli oldal), illetve északon az akkor már kész csatorna északi oldalán, a szántóföldön (Rónay Imre birtoka volt ekkor) is ásott. Munkája eredménye a Kiszombor G és M jelzésű avar temetőrészlet (ld. Csallány 1956), melyekről a folyó évben végzett előzetes feltárás bebizonyította, hogy egy és ugyanazon temető részletei. A déli csatornától délre, Csepregi Dezső földjén is kutatott, itt nem talált rá a temető folytatására.

1985-ben készülő szakdolgozatához G. Vizi Márta bejárta Kiszombor község egész határát; megközelítőleg azonosította Móra ásatásának helyszínét, és a felszíni bejáráskor őskori, szarmata, valamint Árpád-kori cserépanyagot gyűjtött.

Az út végén a község, illetve a Közútkezelő Kht. évek óta készül állandó nemzetközi határátkelőhely létesítésére (1994 óta folyik a tervezés és egyeztetés), ami kormányközi egyezmény keretében 1999–2000-ben megvalósulni látszott. E terv része a burkolt út szélesítése és bővítése kerékpárúttal, ami érinti a fent ismertetett lelőhelyet. Tekintettel az ismert lelőhelyre, az Útgazdálkodási és Koordinációs Igazgatósággal kötött szerződés alapján (bekerülési összeg 9310 e Ft) a területen 2000. március 16. és július 31. között megelőző feltárást végeztünk.

A lelőhely azonosítása Móra adattári feljegyzései és az ásatásáról szóló novella leírása alapján pontosan sikerült. A feltárás során a jelenlegi betonút és az azt kísérő északi csatorna közt 250×8 m-es területen összefüggő felületet kutattunk át; illetve ettől nyugatra egy 2×10 m-es szondát, a domb tetején az út déli oldalán (ezt nem érintik a földmunkák) egy 2,5×22 m-es szondát nyitottunk. A feltárt terület összesen mintegy 3000 m².

A feltárás során az összefüggő felületbe esett Móra Ferenc összes kutatóárka, illetve az általa feltárt sírok is. Több olyan avar sírt találtunk in situ, amelyek a kutatóárkok közti felületekbe esetek. A sírok anyaga szegényes, késő avar; egy sír a benne talált edény alapján egészen későinek (9–10. sz.) mondható. (Feltárásunk műszaki indokok alapján nem terjedhetett ki az út és a csatorna közti felület egészére: mindkét oldalon biztonsági sávot kellett érintetlenül hagynunk.) Találtunk avar kori temetkezést a betonúttól délre nyitott szondában is, így bizonyossá vált, hogy a temető a mai úttest alá is kiterjedt.

A feltárás egyik csomópontját a terület nyugati harmadában lelt kora bronzkori (zóki kultúra makói csoportja) telepnyomok jelentették. Szelvényosorunkban, illetve a déli szondában kisebb-nagyobb vermeket, agyagnyerő gödröket tártunk fel igen jelentős kerámiaanyaggal. A feltárás nyugati oldalán nagy kiterjedésű objek-

tumkomplexumot figyelhetünk meg, amelyből nagyon jó kerámiaanyag mellett egy speciális fazekas termék (samottos soványítású kerámia) is előkerült. E komplexumhoz két, nagyméretű kemence csatlakozott, amelyekből pontos kormeghatározás céljára földmintát vettünk. A pontos megfigyeléseket e területen hátráltatta, hogy a 19. századi beásásokon túl ezt a területet bolygatta leginkább Móra ásatása; így a megfigyelt jelenségek összefüggései csak részben voltak rögzíthetőek.

A megelőző feltárás kétségtelenül legnagyobb eredménye egy Árpád-kori falurészlet feltárása. Nagyszámú árok és gödör, valamint cölöplyuk mellett kilenc ház maradványát sikerült részben vagy teljesen feltárnunk. Két esetben két ház vágta egymást, így a telep belső időrendjére is van támpontunk. (Ez a kettős sztratigráfia árkok, gödrök esetében is megfigyelhető volt.) A házak különféle típusúak voltak, egy kivételével valamennyiben találtunk kemencét is. Jelentősnek tartjuk az egykori felszínre épített külső kemencéket, melyek közt előfordultak csonttal, kerámiával alapozottak is. A feltárt területen különösen feltűnő az előkerült kerámiatöredékek nagy száma, melyek tipológiai alapon is legalább két periódus elkülönítésére lesz mód. Egyéb leletként vaseszközök, csontkorcsolyák, orsógombok kerültek elő.

Munkatárs: Bálint Marianna. Közreműködők: Czabarka Zsuzsa, Simó Anna, Takács Gabriella grafikusok és a SZTE régészhallgatói.

KÜRTI BÉLA

193. Kocsola, Kuti-dűlő

(Tolna megye) Ő, Kö?, Ú

A 2000. szeptember 27–28-án végzett terepbejáráskor a június 22-én készített légi felvételeken is látható kanyargós útszakaszt azonosíthattuk az I. Katonai felmérés Coll. X. Sectio XXVI, Szakcs–Nagykónyi útjának egy szakaszával. Ez az út a mai műúttól K-re még ma is létező földút, Szakcsra vezet. A ma már nem működő, csak légi felvételeken látható szakasz az 1950-es években még megvolt, amint azt a katonai légi felvételek is tanúsítják. Mivel azonban szerepel már a 18. század végi felmérésben, feltételezhető, hogy korábban, talán már a középkorban is megvolt. Terepbejárásunk során az útszakaszon leleteket nem találtunk, az út vonala azonban világos sávként látható volt a szántásban.

A falu határának egy másik pontján a légi fotón látható, település gödreire utaló foltok helyén a szántásból őskori kerámiát szedtünk össze.

BERTÓK GÁBOR

194. Komárom, Szőny, Vásár tér 2.

(Komárom–Esztergom megye) Ró

2000. július 3. és szeptember 24. között az Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és Komárom város Önkormányzata támogatásával folytatódott a Komárom–Szőny, Vásár tér 2. számú lakóháznál talált római kori

falfestmények feltárása. A feltárás során a lakóépület belsőjében megnyitásra került egy 6 m²-es nagyságú felület, melyből a római tetőomladék és több réteg, egymásra igen változatosan – képpel össze-, vagy kifelé fordulva – tapadt. A színes sávokat, „szalagokat”, virágokat ábrázoló freskóomladék elbontása után egy összefüggő falfestmény-omladékréteg jelentkezett. A 2,5 m É-D-i szélességű falfestmény „teteje” a római fal mellett volt és K felé – ahogy eddig meg tudtuk állapítani – 1,2 m-ig terjedt. E festmény D-ről É felé haladva (azaz balról jobbra) a következőket ábrázolta: virágkandeláber; piros szegélyű, fehér ruhás alak, bal kezében kék ovális tálca, azon három darab fehér „fejű”, zöldes barna kettős szárú valamifajta élelem (zöldség? vagy hal?); mellette egy valószínűleg párduefej, mely talán – az 1999-ben talált medvéhez hasonlóan – egy kifeszített állatbőrt ábrázol. Ezen összefüggő falfestményre további nagyobb festett falfelületek borultak képes felületükkel lefelé, így ábrázolásukat csak a felszedés után láthattuk, a virágkandeláberen például egy kék virágos virágkandeláber volt, a „tálcás alak” mellére borulva pedig a fejét találtuk meg amint a jobb kezével a tálcán lévő élelemből tesz egyet a szájába.

A római ház kőalapozása 2 m hosszan nyomon követhető volt a szelvény Ny-i falában É felé, akkor sarokban fordult Ny felé. Itt vagy házsarokkal, vagy bejáratlan van dolgunk.

Megfigyeléseink szerint – és korábbi elgondolásunkkal ellentétben – feltehetően nem a megtalált kőalapozású fal felmenő agyagfaláról „csúsztak le” a falfestmények, hanem a tőle K-re, vele szemben lévő – még meg nem talált – ház fala dőlt ki, és ily módon belső falfestéssel van dolgunk.

A fenti munkálatok során megállapítható, hogy a kibontott felületen a számítottnál nagyobb intenzitásban kerültek elő falfestmények, illetve a szelvényen kívül minden irányban folytatódnak.

A feltárt és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával restaurált falfestményekből 2001. április 26-án nyílt állandó kiállítás a komáromi Klapka György Múzeumban. A feltárás szintén a NKÖM támogatásával 2001 nyarán folytatódott. Munkatársak: dr. Borhy László régész, Kurovsky Zsófia, Harsányi Eszter festő-restaurátorok.

SZÁMADÓ EMESE

A Szamár-hegy Baranya és Tolna megye határán helyezkedik el. Tetejéről kiváló kilátás nyílik a Mecsek É-i előterére, ami a Kapos és a Sió folyók által feltöltött, szelíd dombos síkság; a lengyeli kultúra népének ismert törzsterülete. A Mecsek D-i oldalára néző telepek (Zengővárkony, Pécsvárad) is néhány kilométeren belül elérhetők. A Szamár-hegyet egy különleges, meglehetősen ritka kréta korú vulkáni kőzet, fonolit építi fel, amely – geológiai lelőhelyen – a Kárpát-medencén belül csak a Mecsek hegységből ismert: a Szamárhegyről, illetve kb. 15 km D felé, Hosszúhetény-Kövestetőről. Ez utóbbi jelenleg is működő, aktív kőbánya.

A Szamár-hegyen levő bányajelenségekre Schléder Zsolt figyelt fel közzétani terepgyakorlatok során. A lelőhelyet közösen hitelesítettük (T. Bíró K., Schléder Zs. 1999. április 28–29.). A további kutatások célszerű módjának a geodéziai felmérés tűnt, ami viszonylag nagy területről ad alapinformációt.

A feltárást a 10 000-es térképen feltüntetett magassági pontból kiindulva, mintegy 300×80 m területen végeztük, a Szamár-hegy ÉÉNy-i lejtőjén, ahol a kitermelési nyomok mutatkoztak. Foltokban a hegy területén másutt is megfigyelhettünk ilyen jelenségeket, ami jól elkülönül a kőzet természetes aprózódásától. A felszínen megfigyelhető mesterséges formákat rögzítettük a vizsgált területen. A felmérést infravörös távolságmérővel és szintezővel végeztük, a földvárakra kialakított gyakorlat szerint (Sándorfi György módszere). A hegy tetején, a magassági pont környezetében félköríves sáncszerű képződményt regisztráltunk, ami nem annyira a bányászattal, inkább valamilyen erődítési funkcióval hozható kapcsolatba.

A hegyoldalban kőfolyások, mesterségesnek tűnő bolygatott kőzetblokkok (kitermelési nyomok?) találhatóak. Bányászateszközt, cserepeket, a megmunkált tömbökön kívüli régészeti anyagot nem találtunk.

A jelenségek részletesebb értelmezésére a kiserkesztett térkép alapján visszatérünk.

A bejárást, felmérést a T 025086 OTKA téma keretében végeztük.

A terepmunka résztvevői voltak: Terei György régész-geodéta, Antoni Judit régész-etnográfus, Schléder Zsolt geológus hallgató, Molnár Szabolcs geológus technikus.

T. BÍRÓ KATALIN

195. Komló, Kisújbánya, Szamár-hegy, fonolit bányahely

(Baranya-Tolna megye határa) U

2000. április 8–9-én munkatársaimmal felkerestük a Kisújbánya, Szamár-hegyen levő fonolit feltárást, amely feltevézéseink szerint neolitik kőbányaként szolgált. A lelőhelyen geodéziai felmérést végeztünk, valamint intenzív bejárást, terepi megfigyeléseket végeztünk, mintát gyűjtöttünk – részben a régészeti szempontból érdekes, megmunkált formákból, részben anyagmintát vizsgálatokhoz és kísérleti régészeti felhasználásra.

196. Komlóska, Darnói kolostor

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á, Kö

A Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszéke és a Magyar Nemzeti Múzeum Sárospataki Rákóczi Múzeuma 1999-ben elnyerte a Felsőoktatási Kutatási és Fejlesztési Pályázat támogatását „Az egykori Tolcsva terra középkori településtörténetének forrásai” címmel benyújtott közös programjával. Ennek, az elsősorban egyetemi hallgatók munkáján alapuló projektnek részeként folytattuk 2000. év nyarán a mai Komlóska területén, egy erdővel borí-